

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قم

دانشکده آموزش‌های الکترونیکی
پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

عنوان:

بررسی فقهی حقوقی الگوی مطلوب تکافل در ایران

استاد راهنما:

دکتر محمد مهدی عزیزاللهی

نگارنده:

نعیمه السادات صالحی

تابستان / ۱۳۹۴

تقدیم به:

سخاوت سرسبز و آرامش آبی دستان پدرم

و مهربانی های تمام نشدنی مادرم

و قلب نازنین و کوچک دخترم

و یار همیشگی ام همسرم

تشکر و قدردانی

سپاس یگانه معبودی که مرا از مشتی خاک پست آفرید و سزاوار پرستش فرشتگان

قرارم داد.

بر خود لازم می دانم که در این مجال ضمن تشکر و سپاس از تمامی آنهایی که

القبای زندگی کردن و کسب دانش را به من آموختند، به ویژه استادان گرانقدر و

دانشمندان در دوره کارشناسی ارشد، صمیمانه از زحمات بی دریغ و بزرگوارانۀ استاد

راهنمایم در این تحقیق، جناب آقای دکتر محمد مهدی عزیزاللهی، تشکر نمایم و چه می

توانم در این باره بگویم وقتی امیر کلام در این باره فرموده اند: من علمنی حرفا، فقد

صیرنی عبدا.

چکیده

به دنبال معرفی بیمه به جوامع اسلامی و مخالفت گروه کثیری از فقهای اهل سنت با بیمه متعارف و نیاز جوامع اسلامی به نظامی مشابه آن، طرح بیمه تکافل به عنوان جایگزین پیشنهاد شد. تکافل روشی بر مبنای ضمانت مشترک و همکاری متقابل اعضای یک گروه در برابر یکدیگر در زمان بروز حادثه برای جبران خسارت وارده به هر یک از اعضا می باشد. امروزه تکافل، فارغ از مطابقت داشتن با شریعت به دلیل آثار مثبت فراوانش در بسیاری از کشورهای اسلامی و حتی غیر اسلامی در قالب قراردادهای و الگوهای عملیاتی مختلف به اجرا درآمده است. در ایران به دلیل مشروع دانستن بیمه متعارف از نظر فقهای شیعه، ضرورتی برای بحث از تکافل به عنوان بیمه جایگزین وجود نداشته است. اما با توجه به این که تکافل سیستمی نوین در عرصه بیمه و مدیریت ریسک است می تواند نتایج مثبت فراوانی چون ایجاد بازار رقابتی و رشد نفوذ بیمه در کشور و همچنین جذب سرمایه داشته باشد. برای استفاده از سیستم تکافل ضرورت دارد تا الگوها و قراردادهایی که تکافل بر مبنای آن شکل می گیرد ارزیابی شده و مناسب ترین الگو شناسایی شود. لذا پژوهش حاضر که براساس روش تحلیلی - توصیفی با استفاده از منابع کتابخانه ای، ژورنالیستی و سایتهای اینترنتی است، سعی کرده به بررسی الگوهای موجود یا قابل طرح برای تکافل بپردازد که در آن الگوهای عملیاتی شده در قالب الگوهای وکالت، مضاربه، وکالت- مضاربه و وکالت- وقف معرفی شده و الگوهای عملیاتی نشده در قالب الگوهای بیع موجد و سلم، جعاله، ودیعه، اجاره، ضمان و شرکت مطرح شده است و در نهایت با مقایسه الگوها و ارزیابی نقاط قوت و ضعف آن ها، مناسب ترین الگوی تکافل برای عملیاتی شدن الگوی شرکت شناخته شده است که با کاربردی شدن این الگو در تکافل، هدف اصلی نظام تکافل یعنی تعاون و مشارکت متقابل در تقسیم سود و جبران خسارت میان اعضا تأمین می شود.

کلید واژه: بیمه، تکافل، الگوی تکافل.

فهرست مطالب

۱		مقدمه
۱		بیان مساله
۲		هدف و ضرورت پژوهش
۳		سؤالات اصلی
۳		فرضیات
۳		پیشینه تحقیق
۵		ساختار پژوهش
۷		فصل اول: کلیات
۸		مبحث یک: مفاهیم
۸		گفتار یک: مفهوم تکافل
۸		بند یک: تعریف لغوی
۹		بند دو: تعریف اصطلاحی
۱۰		گفتار دو: مفهوم بیمه
۱۰		بند یک: تعریف لغوی
۱۰		بند دو: تعریف اصطلاحی
۱۱		گفتار سه: مفهوم ریسک
۱۱		بند یک: تعریف لغوی
۱۱		بند دو: تعریف اصطلاحی
۱۳		مبحث دو: تاریخچه بیمه و تکافل
۱۳		گفتار یک: تاریخ بیمه
۱۴		بند یک: تاریخ بیمه در اسلام
۱۵		الف: تاریخ بیمه در اهل سنت

۱۶		ب: تاریخ بیمه در شیعه
۱۷		گفتار دو: تاریخ تکافل
۲۰		مبحث سه: کلیاتی از تکافل
۲۰		گفتار یک: اصول تکافل
۲۱		گفتار دو: ویژگی های تکافل
۲۲		گفتار سه: مکانیسم اجرایی تکافل
۲۳		گفتار چهار: اقسام تکافل (طرح نظام تکافل)
۲۳		بند یک: تکافل عام
۲۳		بند دو: تکافل خانواده

فصل دوم: الگوهای مطرح شده یا قابل طرح برای تکافل ۲۵

۲۷		مبحث یک: الگوی وکالت
۲۸		گفتار یک: وکالت در آرای فقها
۳۰		گفتار دو: موارد و حدود وکالت
۳۰		گفتار سه: توکیل به غیر در وکالت
۳۲		گفتار چهار: نمایندگی عامل تکافل در الگوی وکالت
۳۲		بند یک: تکافل عمومی با الگوی وکالت
۳۳		بند دو: تکافل خانواده با الگوی وکالت
۳۵		مبحث دو: الگوی مضاربه
۳۶		گفتار یک: نظر فقها در باب مضاربه
۳۶		گفتار دو: تفاوت مضاربه با وکالت و حق العمل کاری
۳۷		گفتار سه: تقسیم سود در تکافل براساس قرارداد مضاربه
۳۸		بند یک: تکافل عمومی در الگوی مضاربه
۳۸		بند دو: تکافل خانواده در الگوی مضاربه
۳۹		گفتار چهار: مدل های مضاربه در تکافل
۴۰		مبحث سه: الگوهای ترکیبی
۴۰		گفتار یک: الگوی ترکیبی وکالت - مضاربه

۴۱		گفتار دو: الگوی ترکیبی وکالت -وقف
۴۲		بند یک: وقف پول در فقه سنت و فقه امامیه
۴۳		بند دو: تحلیل تکافل در الگوی وکالت - وقف
۴۶		مبحث چهار: الگوی جعاله
۴۶		گفتار یک: جعاله در فقه سنت و امامیه و تردید فقهای امامیه در ماهیت آن
۴۷		گفتار دو: اقسام جعاله
۴۸		بند یک: جعاله خاص
۴۸		بند دو: جعاله عام
۴۸		گفتار سه: موضوع و میزان اجرت (جعل) در جعاله
۴۹		گفتار چهار: تکافل در طرح الگوی جعاله
۵۱		مبحث پنج: الگوی ودیعه
۵۱		گفتار یک: ودیعه از لحاظ فقهی
۵۲		گفتار دو: شرایط ودیعه
۵۳		گفتار سه: غیر معوض بودن ودیعه
۵۳		گفتار چهار: کاربرد عقد ودیعه در تکافل
۵۵		مبحث شش: الگوی اجاره
۵۵		گفتار یک: اجاره و انواع آن از دیدگاه فقیهان
۵۷		گفتار دو: انواع اجاره
۵۸		گفتار سه: عملیاتی شدن قرارداد اجاره در تکافل
۵۸		بند یک: مدل اول
۶۳		بند دو: مدل دوم
۵۸		مبحث هفت: الگوی بیع سلم یا سلف
۶۰		گفتار یک: بیع سلم و صحت آن در آرای فقها
۶۲		گفتار دو: شرایط بیع سلم
۶۳		گفتار سه: بیع سلم در تکافل
۶۴		مبحث هشت: الگوی بیع مؤجل
۶۴		گفتار یک: ضوابط بیع مؤجل

۶۵		گفتار دو: طرح بیع مؤجل در تکافل
۶۷		مبحث نه: الگوی ضمان
۶۸		گفتار یک: انواع ضمان
۶۸		گفتار دو: ضمان عقدی در نظر فقه و اختلاف نظر در ماهیت ضمان
۷۰		گفتار سه: ضمان اعیان
۷۲		گفتار چهار: تکافل بر مبنای الگوی ضمان
۷۳		مبحث ده: الگوی شرکت
۷۳		گفتار یک: شرکت و اقسام آن از دیدگاه فقهای اهل سنت و امامیه
۷۵		گفتار دو: اقسام شرکت
۷۶		گفتار سه: ویژگیهای عقد شرکت
۷۷		بند یک: ویژگی های مورد اختلاف
۷۸		گفتار چهار: تکافل در طرح الگوی شرکت

فصل سوم: مقایسه الگوهای مطرح شده و انتخاب الگوی برتر ۷۹

۸۰		مبحث یک: ارزیابی الگوهای تکافل
۸۰		گفتار یک: ارزیابی الگوهای عملیاتی شده در تکافل
۸۱		بند یک: ارزیابی نمایندگی عامل تکافل در مدل وکالت
۸۲		بند دو: نتایج کاربرد مضاربه در تکافل
۸۴		بند سه: امتیازات و ایرادات تکافل در الگوهای ترکیبی وکالت - مضاربه
۸۵		بند چهار: فواید و کاستی های الگوی وکالت - وقف
۸۶		گفتار دو: ارزیابی الگوهای عملیاتی نشده در تکافل
۸۶		بند یک: ارزیابی تکافل در جعاله
۸۷		بند دو: موانع کاربرد ودیعه در تکافل
۸۹		بند سه: نتیجه عملیاتی شدن قرارداد اجاره در تکافل
۹۰		بند چهار: ایرادات الگوی بیع سلم در تکافل
۹۱		بند پنج: ارزیابی قابلیت طرح الگوی بیع مؤجل در تکافل
۹۱		بند شش: سنجش تکافل بر مبنای الگوی ضمان

۹۲		بند هفت: امتیازات طرح تکافل بر مبنای الگوی شرکت
۹۳		مبحث دو: مقایسه الگوها و ارائه الگوی برتر
۹۳		گفتار یک: مقایسه الگوهای عملیاتی شده
۹۵		گفتار دو: مقایسه الگوهای عملیاتی نشده
۹۷		گفتار سه: مقایسه الگوی عملیاتی شده برتر با الگوی عملیاتی نشده برتر
۹۸		گفتار چهار: ارائه الگوی برتر برای کاربرد در تکافل
۱۰۰		نتیجه گیری
۱۰۲		پیشنهاد
۱۰۳		فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

آغاز فعالیت‌های بیمه‌ای در جهان اسلام مربوط به بیش از یک قرن پیش می‌باشد. با ورود بیمه به کشورهای اسلامی بحث درباره‌ی تطبیق بیمه با موازین شریعت به عنوان یکی از مباحث چالش‌برانگیز میان فقهای جهان اسلام مطرح شد و اشکالات عدیده‌ای بر آن خصوصاً از جانب فقهای اهل سنت مطرح شد و اکثریت آنها بر تحریم بیمه مرسوم نظر دادند.

به دلیل این که بیمه از طریق انتقال ضرر و زیان ناشی از فعالیت‌های مختلف، تأثیرات زیادی در جامعه دارد و توسعه صنعت بیمه می‌تواند با متمرکز کردن منابع مالی مشکل کمبود سرمایه در جوامع در حال توسعه را حل کند و از طرفی وجود شبکه‌های گسترده بیمه می‌تواند از آسیب‌پذیری افراد در مقابل عوامل خطرزا بکاهد و بار هزینه زیادی که بر افراد جامعه تحمیل می‌شود را کمتر کند، نیاز به بیمه در جامعه ضروری احساس می‌شد و فقهای اهل سنت برای خروج از این معضل طرح نظام بیمه تکافلی را ارائه دادند تا بر اساس آن طرح خدمات بیمه‌ای به مسلمانان مطابق با موازین شرع انجام شود.

بیان مسأله

تکافل را می‌توان روشی بر مبنای ضمانت مشترک اعضای گروه در مقابل زیان‌های احتمالی وارد بر هر یک از آنها دانست.

امروزه کاربرد تکافل در قالب نظام بیمه‌ی اسلامی در کشورهای مختلف اعم از مسلمانان و غیرمسلمانان مطرح شده است.

برای عملیاتی شدن تکافل، لازم است که تکافل در قالب الگوهای متفاوت تحلیل و بررسی شود و مشخص شود که نظام بیمه تکافلی در قالب کدام قراردادها قابلیت اجرایی دارد و کدام یک از الگوها کاربردی‌تر و مناسب‌تر است.

تا کنون تکافل تنها در قالب چند الگوی محدود مانند وکالت و مضاربه و الگوی ترکیبی وکالت - مضاربه و وکالت - وقف عملیاتی شده است.

در ایران نیز نهاد تکافل هنوز به اجرا درنیامده است که به نظر می‌رسد از عوامل خلأ این نهاد در ایران شرعی دانستن بیمه‌ی مرسوم توسط فقهای شیعه و عدم احساس نیاز به نظام بیمه جایگزین باشد و البته وجود ابهام در انتخاب الگوی مناسب برای اجرای تکافل می‌تواند از علل دیگر خلأ نظام تکافل در ایران باشد.

مسأله‌ی اصلی پژوهش حاضر این است که تکافل در قالب کدام قراردادها و الگوها قابلیت اجرایی دارد و از نظر فقهی حقوقی کدام الگو برای اجرایی شدن در ایران مناسب‌تر است و آیا الگوهای عملیاتی شده تکافل مناسب‌ترین گزینه‌ها هستند یا الگوی مطلوب‌تری وجود دارد؟

هدف و ضرورت پژوهش

نهاد تکافل در ایران هنوز به صورت اجرایی درنیامده است و تاحدی ناشناخته باقی مانده است. لذا ایجاد آن نیازمند شناخت بیشتر و مطالعه الگوهای موجود و یا مطالعه و بررسی امکان ایجاد الگوهای جدیدتر می‌باشد.

تا کنون تکافل در قالب چند الگوی محدود در بعضی از کشورها اجرایی شده است. بنابراین به نظر می‌رسد بررسی الگوهای موجود و الگوهای قابل طرح در تکافل از منظر

فقهی - حقوقی به منظور مقایسه الگوها با یکدیگر و انتخاب الگوی برتر جهت عملیاتی شدن و تأسیس نهاد تکافلی در ایران بر اساس الگوی برگزیده ضروری باشد. بنابراین هدف از این پژوهش شناخت الگوهای قابل اجرا در تکافل و بررسی فقهی - حقوقی امتیازات و معایب آنها و در نهایت شناخت مناسب‌ترین الگو می‌باشد.

سؤالات اصلی

۱. تکافل در قالب چه الگوها یا قراردادهایی قابل اجراست؟
۲. بهترین و مناسب‌ترین الگوی تکافل برای عملیاتی شدن کدام است؟

فرضیات

۱. تکافل در قالب تمام عقود اسلامی قابلیت اجرایی دارد.
۲. مناسب‌ترین الگوی تکافل برای کاربردی شدن الگوی مضاربه است.

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش روش تحلیلی - توصیفی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و ژورنالیستی است که در آن از منابع مختلف مانند کتاب، مجلات، پایان‌نامه‌ها، سایت‌ها و مقالات اینترنتی استفاده شده است.

پیشینه تحقیق

در زمینه تکافل و الگوهای قابل اجرای آن و در واقع ساز و کارهای آن بحث‌های مختصری در بعضی پایان‌نامه‌ها و مقالات آمده و در بعضی تحقیقات به الگوهای کاربردی

فعلی تکافل که هم اکنون در کشورهای دیگر اجرایی شده پرداخته شده است. ولی به طور مستقل و جامع پژوهشی در مورد بررسی قابلیت اجرایی الگوهای قابل طرح در نظام تکافل از منظر فقهی و حقوقی و مقایسه‌ی الگوها با یکدیگر به منظور شناسایی الگوی مطلوب صورت نگرفته، بنابراین پژوهش حاضر به بررسی این مسأله می‌پردازد.

برخی از تحقیقات انجام شده در این زمینه به شرح زیر است:

- پایان‌نامه «بررسی فقهی نهاد تکافل با عنایت به ایرادهای فقهی وارد بر بیمه» از مریم محمدی دانشگاه قم به بررسی کلی نهاد تکافل از منظر فقهی و مقایسه با ایرادات فقهی بیمه پرداخته است و به اختصار به معرفی الگوهای عملیاتی و نیز غیر عملیاتی تکافل پرداخته است.
- پایان‌نامه «بررسی تطبیقی نظام بیمه تأمین اجتماعی با نظام تکافلی اسلام» از محمدحسن محمدی، دانشگاه امام صادق که به بررسی ماهیت تکافل و اهمیت آن پرداخته و مکانیسم اجرایی بعضی شرکت‌های تکافل را مورد بررسی قرار داده است.
- پایان‌نامه «امکان‌سنجی ایجاد مؤسسات بیمه اسلامی در جمهوری اسلامی ایران با توجه به موازین فقه امامیه» از احمد ناطق گلستان، دانشگاه امام صادق که در آن فعالیت‌های شرکت‌های تکافلی به صورت کلی از منظر شرعی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.
- پایان‌نامه «تحلیل مقایسه‌ای نهادهای تکافل در کشورهای اسلامی در جهت ارائه‌ی راه‌کارهای تأسیس اولین نهاد تکافلی در ایران» از محمد مهدی عسکری، دانشگاه امام صادق به بررسی نهادهای تکافل موجود در کشورهای اسلامی و ساز و کار آنها و چارچوب کلی ایجاد قانون تکافل برای تأمین آن در ایران پرداخته است.
- مقاله «توسعه و کاربردهای بیمه اسلامی (تکافل)» توسط پرفسور معصوم بالله به بررسی بیمه تکافل و معرفی شرکت‌های تکافلی در دنیا و بعضی الگوهای تکافل از منظر فقه اهل سنت می‌پردازد.

- مقاله «بررسی الگوهای بیمه اسلامی (تکافل) مبتنی بر مضاربه از منظر ساز و کارهای عملیاتی و فقهی (فقه امامیه)» به بررسی نهاد تکافل بر اساس الگوی مضاربه و تحلیل فقهی آن پرداخته است.
- مقاله «بیمه در بازارهای نوظهور، بررسی اجمالی بیمه اسلامی و چشم‌انداز آن» از پژوهشکده بیمه، نشر سیگما، به بررسی کلی بیمه اسلامی و معرفی تکافل و چند الگوی عملیاتی مهم پرداخته است و بازارهای عمده بیمه کشورهای اسلامی را مورد ارزیابی قرار داده است.
- مقاله «مدل‌های تجاری تکافل، بازنگری و مقایسه» از مهر مشتاق حسین و احمد تیسمان پاشا به چهار مدل تجاری تکافل پرداخته و ساز و کار آنها را از نظر اجرایی بررسی می‌کند.
- مقاله «تحلیل انتقادی بر انتخاب مدل‌های عملیاتی تکافل (بیمه اسلامی) در مالزی» اثر شیلا نونو و ربیتا زاهرین به بررسی چند مدل اجرایی شده در شرکت‌های بیمه تکافلی پرداخته است.
- مقاله «تکافل (بیمه اسلامی) مفهوم چالش‌ها و فرصت‌ها» از فرزانه اسماعیل و صفدر جعفر و جبران نور به بررسی مفهوم تکافل و چالش‌های آن و بیان مزایا و معایب بعضی الگوهای اجرایی شده تکافل پرداخته است.

ساختار پژوهش

پژوهش حاضر شامل سه فصل می‌باشد. در فصل اول که شامل کلیات می‌باشد به بحث درباره مفاهیم، تاریخچه و اصول و ویژگی‌ها و معرفی اقسام تکافل پرداخته می‌شود. برای معرفی و شناخت الگوی مطلوب تکافل در فصل دوم الگوهای موجود یا عملیاتی شده و الگوهای قابل طرح یا غیرعملیاتی در قالب عقود مختلف بررسی و تحلیل می‌شود.

در فصل سوم نیز به منظور نتیجه‌گیری و انتخاب الگوی برتر، الگوهای مطرح شده در فصل دوم با یکدیگر در قالب الگوهای عملیاتی شده و غیرعملیاتی مقایسه شده و در نهایت الگوی برتر برای ارائه مشخص می‌شود و در انتها به نتیجه‌گیری و پیشنهاد پرداخته می‌شود.

فصل اول

کلیات

مبحث یک – مفاهیم

گفتار یک: مفهوم تکافل

بند یک: تعریف لغوی

ریشه واژه تکافل کفل است که به معنی ضامن شدن و ضامن دادن و پذیرفتار دادن می‌باشد.^۱

در کتاب فرهنگ فقه، تکافل بر وزن «تفاعُل» معادل با تضامن در نظر گرفته شده که به معنای ضمانت دو طرفه یا به عبارت دیگر جبران خسارت یکدیگر است.^۲

در کتاب المنجد نیز واژه‌ی تکافل با ذکر این مثال در «تکافل یتکافل تکافلا القوم» آن قوم کفیل و ضامن یکدیگر شدند؛^۳ در معنای ضمانت متقابل به کار رفته است.

بعضی این واژه را به معنای ضمانت طرفینی یا مسئولیت مشترک انگاشته‌اند.^۴

تکافل را می‌توان به معنای کمک متقابل میان گروهی و یا مساعدت و کمک تعبیر کرد.^۵

بند دو: تعریف اصطلاحی

^۱ سید مصطفی حسینی دشتی، معارف و معاریف دائرة المعارف جامع اسلامی، چاپ اول، (تهران: موسسه فرهنگی آرایه، ۱۳۸۵)، جلد ۴، ص ۹۴۱.

^۲ محمود هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه: مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، (قم: موسسه دائرة المعارف فقه اسلامی، ۱۳۸۴)، جلد ۲، صص ۵۰۹-۵۰۸.

^۳ لويس معلوف، المنجد عربی به فارسی، (محمد بندریگی)، چاپ چهارم، (تهران: ایران، ۱۳۸۲)، جلد ۲، ص ۱۶۰۲.

^۴ Ahmad Salahuddin, Islamic Banking Finance and Insurance-A Global Overvie, Gombak kualampur, 2006, p 512.

^۵ گروه پژوهشی مطالعات اسلامی بیمه، "گزارشی از صنعت تکافل"، تازه های جهان بیمه، شماره ۱۸۴ (۱۳۹۲): ص ۲۱.

تکافل در اصطلاح نوعی نظام بیمه مبتنی بر توافق جمعی مشارکت‌کنندگان برای جبران خسارت وارده در اثر حوادث و تکمیل نظام بانکی بدون بهره است که در آن اعضا به صورت متقابل جبران خسارت یکدیگر را ضمانت می‌کنند. بدین معنا که همه‌ی اعضا متعهد و ضامن می‌شوند که هر گاه یکی از اعضای گروه دچار حادثه شد، برای جبران خسارت و رفع آسیب او اقدام کنند.

در واقع می‌توان تکافل را نوعی کفالت یا ضمانت دو طرفه دانست که در قالب یک شرکت، اعضای شرکت‌کننده، تأمین سرمایه برای شرکت را ضمانت می‌کنند و شرکت نیز جبران خسارت اعضا را ضمانت می‌کند.

بعضی تکافل را نوعی بیمه‌ی اسلامی می‌دانند که مبتنی بر ضمانت مشترک اعضا در مقابل ضررها و خسارات وارده بر هر کدام از اعضا می‌باشد.^۱

تکافل در واقع نوعی قرارداد میان تمام تکافل‌شوندگان برای تقسیم مخاطرات‌شان است^۲، یا نوعی توافق متقابل است برای انتقال ریسک که مبتنی بر شریعت اسلامی است.^۳ تکافل شباهت زیادی به بیمه‌های تعاونی رایج دارد.

از نظر مدیریتی، تکافل سیستمی است که در آن عده‌ای از افراد توافق می‌کنند تا صندوقی به نام صندوق تکافل تشکیل شود و هر یک از اعضا مبلغ مشخصی به این صندوق پرداخت کنند تا در صورت وارد شدن خسارت به هر یک از اعضا، از وجوه صندوق برای جبران خسارت استفاده بشود. این صندوق توسط متصدی تکافل اداره می‌شود که مسئولیت سرمایه‌گذاری‌های صندوق، مطابق با موازین شرع را نیز بر عهده دارد.

^۱ خبرگزاری دانشجویان ایران، "بیمه‌ی تکافل چیست؟"، ۹۲/۱۱/۲۷، www.isna.ir

^۲ همان، ص ۲.

^۳ بهرام علی تیموری؛ مهرداد قنذچی، "معرفی بیمه اسلامی یا تکافل"، تازه‌های جهان بیمه، شماره ۱۱۵ و ۱۱۶، دی و بهمن (۱۳۸۶): ص ۲۶.

گفتار دو - مفهوم بیمه

بند یک: تعریف لغوی

بیمه لغتی کاملاً فارسی است که ریشه‌ی آن «بیم» به معنای ترس است. علی اکبر نفیسی ناظم الاطبا در فرهنگ نفیسی نیز بیم را واژه‌ای فارسی و به معنای خطر می‌داند و بیمه را به معنای اطمینان در مقابل مخاطره محتمل الوقوع می‌شمارد.^۱

بیمه ضمانت مخصوصی است از جان یا مال که در تمدن جدید رواج یافته است. به این صورت که ماهانه مبلغی به شرکت بیمه برای شخص یا مال می‌دهند، یا عملی است که اشخاص با پرداخت پولی مسئولیت کالا یا سرمایه جان خود را به عهده‌ی دیگری می‌گذارند و بیمه‌گذار در هنگام زیان باید مقدار زیان را بپردازد.^۲

واژه‌ی بیمه نخستین بار در منابع فارسی، در تحفه العالم عبدالطیف شوشتری به معنای اطمینان دادن به شخص به کار رفته است.^۳

بند دو: تعریف اصطلاحی

عقدی که به موجب آن یک طرف تعهد می‌کند در ازای پرداخت وجه یا وجوهی از طرف دیگر در صورت وقوع یا بروز حادثه خسارت وارده بر او را جبران کرده یا وجه معینی بپردازد.^۴

بیمه قراردادی برای جبران خسارت ناشی از حوادث میان اشخاص حقیقی یا حقوقی است که به موجب آن یک طرف که بیمه‌گر است با تشکیل سازمانی به نام مؤسسه بیمه،

^۱ ابوالقاسم توحیدی نیا؛ سجاد سیف‌لو، "تکافل و اهمیت توسعه آن در صنعت بیمه کشور"، نخستین کنفرانس ملی بررسی فضای کسب و کار صنعت بیمه کشور، دانشگاه تهران (۱۳۷۸): ص ۴.

^۲ علی اکبر دهخدا، لغت نامه، (تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷)، جلد ۴، ص ۵۲۷۹.

^۳ دانشنامه جهان اسلام، ذیل «بیمه» ج ۵، ص ۲۹۷.

^۴ ماده ۱ قانون بیمه، مصوب ۱۳۷۶.